

4. Ларіна Т., Сидоренко Ж. Дослідження ресурсів життєздатності особистості на прикладі євромайдану 2013-2014 років в Україні // Наука і освіта № 1, 2018. – с. 139–148.

5. Лазоренко Б., Кальницька К. Досвід роботи школи психосоціальної допомоги: реадптація українських ветеранів та їх дружин // Психологічні науки: проблеми і здобутки; вип. (1). К. : КиМУ, 2018. – с. 65-69.

6. Малхазов О. Р. Технології емоційної стійкості осіб, що переживають наслідки травматичних подій // Психологічні науки: проблеми і здобутки. Психологічні науки: проблеми і досягнення]: зб. наук. вул. Київського міжнар. ун-ту у Ін-ту соц. та політ. психології НАПН України К.: КиМУ, Вип. 11, 2018. 2018. – с. 132-147.

7. Crone D.M., Sarkar M., Mental Health first aid for the UK Armed Forces // Health Promotion International / Oxford University Press, 2019. – с. 132-139.

УДК 159.91

Куценко Дмитро Володимирович,
провідний науковий співробітник
наукової лабораторії з проблем психологічного забезпечення
та психофізіологічних досліджень
Національної академії внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4109-1482>

ПСИХОЛОГІЧНА ГОТОВНІСТЬ ПОЛІГРАФОЛОГА ДО ВИКОНАННЯ ЗАВДАНЬ У СКЛАДНИХ УМОВАХ

У нинішніх реаліях непростого нашого сьогодення однією із складових забезпечення діяльності багатьох структурних підрозділів МВС України стала поліграфологічна діяльність. Робота поліграфологів дозволяє вирішувати різноманітні завдання, у першу чергу у сфері кадрового забезпечення та різного роду розслідувань.

Якщо діяльність більшості підрозділів МВС України є “командною”, то робота поліграфологів здебільшого індивідуальна, у зв’язку із чим її ефективність та якість отриманих результатів у кожному випадку залежать від конкретної людини, тобто окремого спеціаліста і його особистісних якостей.

Слід зазначити, що робота поліграфолога постійно супроводжується певним набором стресових факторів, які так або інакше пов’язані із проведенням поліграфологічних досліджень, до яких можуть бути віднесені:

- висока відповідальність за результати проведення дослідження;
- психотравмуючі чинники, пов'язані із жорстокістю або резонансністю деяких справ;
- психоемоційна напруга та необхідність перебування в постійному тонусі, яка передбачає його уважність та зосередженість протягом усього періоду проведення дослідження;
- висока ресурсовитратність проведення кожного дослідження (роз'яснення правил, можливостей та особливостей дослідження ініціатору; отримання завдання та ознайомлення із фабулою справи; підготовка запитань; проведення самого дослідження; оцінка отриманих результатів; підготовка підсумкового документу за результатами дослідження тощо).

Окремим фактором, що спричиняє собою низку обмежень та наслідків безсумнівно є запровадження в Україні воєнного стану. Його дія значно підвищує затребуваність у поліграфологах, але разом із цим також збільшується відповідальність і навантаження на цих спеціалістів особливо, якщо вони працюють у польових умовах, зокрема за тематикою шпигунської і диверсійної діяльності.

Варто наголосити, що фактор воєнного стану прямо або опосередковано може впливати на поліграфолога та спричиняти появу у нього агресивності, замкнутості, нерішучості, психічної й емоційної невірноваженості тощо; утворювати відразу до роботи з індивідами; формувати комплекс несприйняття точки зору чи позиції іншої людини; страждати неупередженістю щодо досліджуваних осіб та ін.

Отже, слід враховувати, що якість проведення психофізіологічного дослідження із застосуванням поліграфа та безпека праці поліграфолога залежать як від його професійної компетентності, так і від морально-психологічного стану цього спеціаліста та здатності протистояти стресовим факторам.

Вважається, що в стресогенних умовах у людини активізуються три основні типи адаптаційних механізмів, які підтримують гомеостаз та забезпечують нормальне функціонування організму: фізіологічний, біохімічний і психологічний. Природньо вони сформовані завдяки спадковим (генетичним) властивостям організму, і є результатом індивідуального (онтогенетичного) розвитку людини. До психологічних механізмів індивіда належать: його психологічний захист, компенсація (захисні механізми), або копінг-механізми (психологічні механізми додання стресу).

Задля протистояння психотравмуючим чинникам та збереженню якості роботи поліграфологів у системі МВС України у складних умовах доречним є запровадження наступних важливих заходів:

1. Розробити та використовувати концепцію добору поліграфологів, яка б забезпечувала механізми перевірки кандидатів на предмет їх емоційно-вольових якостей та рівня нервово-психічної стійкості. Такий підхід дозволить враховувати спадковий (генетичний) фактор протистояння стресам майбутніх спеціалістів поліграфологічного профілю.

2. Додати у навчальні курси з підготовки поліграфологів, тематики, пов'язані з емоційним вигоранням та стресом (теорії стресу, форми прояву та стадії, професійні психотравмуючі чинники, попередження і подолання стресу тощо). Тим більш це актуально у зв'язку із відсутністю вищої психологічної освіти у багатьох осіб, які проходять курси підготовки поліграфологів у системі МВС України.

3. Створити та максимально дотримуватись роботодавцем сприятливих умов роботи поліграфологу, зокрема рекомендованого навантаження на такого спеціаліста. Необхідно врахувати, що чим більше він буде опікуватись умовами своєї роботи та усуненням відволікаючих факторів, тим менше зусиль і уваги зможе приділяти виконанню поставлених перед ним завдань та їх якості. Зазначимо, що рекомендованою нормою навантаження на одного поліграфолога є не більше двох досліджень на день. Виключенням може бути дія запровадженого в Україні воєнного стану, коли спеціалістові необхідно проводити більшу кількість таких досліджень. Однак потрібно розуміти, що у кожної людини є свій запас витривалості і надмірне зловживання ним може завдати шкоди як самому поліграфологу та особі, яка проходить таке дослідження, також й інтересам відповідної служби. Звісно, що умови роботи, залежно від обставин, можуть бути різними (особливо у польових умовах), але за можливості, бажано максимально дотримуватись методичних вимог до умов проведення психофізіологічних досліджень із застосуванням поліграфа. Вважаємо доречним питання щодо необхідності виконання поліграфологами системи МВС України своєї роботи не у форменному, а цивільному одязі, як це виконують неатестовані спеціалісти. Це хоч безпосередньо і не пов'язано з психологічною підготовкою спеціалістів, але має свій суттєвий вплив на психологічну готовність поліграфологів і сприяє отриманню ними об'єктивних результатів за результатами проведення психофізіологічних досліджень із застосуванням поліграфа.

4. Приділення належної уваги психологічній підготовці поліграфологам. Під нею розуміють комплекс взаємопов'язаних заходів, які здійснюються в загальній системі службової підготовки, а також у навчально-виховному процесі та безпосередньо в процесі виконання завдань за призначенням. Вони спрямовані на формування, розвиток і

підтримку психологічної готовності таких спеціалістів до професійної діяльності, виконання ними завдань за призначенням у складних та екстремальних умовах. Цей напрям зазвичай реалізується шляхом комплексу психологічних, діагностичних, просвітницьких, практичних заходів через проведення цільових психодіагностичних досліджень, експрес-діагностики, консультування, заходів психокорекції, функціонування психотренінгових комплексів, кімнат психологічної саморегуляції, сприяння в організації та забезпеченні психологічної реабілітації поліграфологів, які перебували в екстремальних ситуаціях.

5. Приділення належної уваги психопрофілактиці серед поліграфологів, особливо під час впливу стресових факторів. Психопрофілактика має передбачати низку організаційних, службових, просвітницьких та психологічних заходів, спрямованих на збереження, зміцнення, відновлення психологічного здоров'я поліграфологів, попередження виникнення соціально-психологічної та особистісної дезадаптації. З метою профілактики негативних явищ серед поліграфологів, виявлення осіб, які мають соціальні чи особистісні труднощі та потребують додаткової індивідуальної роботи, досліджуються їх індивідуальні особливості й визначається рівень нервово-психічної стійкості, емоційного виснаження тощо. У процесі проведення психопрофілактичної роботи здебільшого використовуються методи спостереження, бесіди, психологічного консультування, а також проводяться лекції, психологічні тренінги тощо.

6. Запровадження заходів психологічного відновлення для поліграфологів у разі потреби. Метою означених заходів має бути корекція та відновлення психічних станів, створення сприятливих умов, необхідних для забезпечення оптимального рівня готовності до виконання ними необхідних завдань.

Психологічна готовність поліграфологів є важливим фактором, який однозначно впливає на безпеку такого спеціаліста та якість його роботи. Він є вразливим з урахуванням інтенсивності завантаження поліграфологів та обсягів виконання ним завдань, особливо в ситуації, пов'язаній із запровадженням в нашій країні воєнного стану.

Список використаних джерел

1. Про затвердження Порядку організації системи психологічного забезпечення поліцейських, працівників Національної поліції України та курсантів (слухачів) закладів вищої освіти із специфічними умовами навчання, які здійснюють підготовку поліцейських : Наказ МВС від 06.02.2019 № 88. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0348-19#Text>

2. Про затвердження Порядку психологічного забезпечення в Державній службі України з надзвичайних ситуацій : Наказ МВС від 31.08.2017 № 747. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1390-17#Text>

3. Кокун О.М. Психологія професійного становлення сучасного фахівця: Монографія. – К.: ДП «Інформ.-аналіт. агенство», 2012. – 200 с.

УДК 159.98:351.749:355.318.1

Мацегора Яніна Володимирівна,

провідний науковий співробітник
науково-дослідної лабораторії морально-психологічного
супроводження службово-бойової діяльності
Національної гвардії України науково-дослідного центру
службово-бойової діяльності Національної гвардії України,
кандидат психологічних наук, старший науковий співробітник
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6103-1466>;

Колесніченко Олександр Сергійович,

начальник науково-дослідної лабораторії морально-психологічного
супроводження службово-бойової діяльності
Національної гвардії України науково-дослідного центру
службово-бойової діяльності Національної гвардії України,
доктор психологічних наук, старший науковий співробітник
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6406-1935>;

Леценко Сергій Васильович,

психолог військової частини 3008
ахідного оперативно-територіального об'єднання
Національної гвардії України
ORCID: <https://orcid.org/0009-0001-2526-5182>

ОБРАЗ ЭФЕКТИВНОГО МОЛОДШОГО ОФЦЕРА НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ

Широкомасштабні бойові дії гостро ставлять питання про ефективних лідерів, як на полі бою, так і в тих підрозділах, що здійснюють тилове забезпечення бойових частин. Безпосередні командири ставлять цілі перед своїми підлеглими, скеровують їх дії, злагоджують роботу всередині підрозділу та координують дії окремих підрозділів. Крім того, вони турбуються про свій особовий склад, мотивують його, формують впевненість та підтримують стійкість перед дією бойових стрес-факторів. Це робить важливим визначення того, які очікування щодо образу безпосереднього командира мають підлеглі, щоб мати змогу цілеспрямовано формувати у випускниках